

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Мураховська І. В. Корекційна робота з формування зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	243
М'яснікова Г.В. Науково-методичне підґрунтя використання ігор в роботі по формуванню лексико-граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня.....	247
Нікітіна О.Є. Педагогічна корекція для подолання тривожності у дітей із заїканням.....	254
Ніханкіна О.В. Використання прийомів візуальної підтримки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	259
Окорокова Т.Р. Морально-збагачені виховні ситуації, як засіб соціальної реабілітації учнів з інтелектуальною недостатністю.....	264
Переверзєва І. Г. Формування мотиваційної готовності до навчання дітей із ЗПР.....	270
Петренко Г.В. Методологія та перспективи використання проектної технології на уроках природничого циклу та в позаурочний час в учнів з порушеннями зору.....	278
Полежаса О.І. Виховна робота з дітьми з порушеннями зору у сучасних умовах (з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради).....	284
Примаченко О.А. Особливості фонетико-фонематичного компонента мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	290
Пуляєва Д.О. Розвиток мовлення засобами альтернативної комунікації у дітей з розладами аутичного спектру в процесі соціальної адаптації через реалізацію іноваційних реабілітаційних та корекційно-педагогічних технологій в системі спеціальної та інклюзивної освіти.....	294
Сердюченко Т.С. Арт-терапія, як засіб психологічної реабілітації сім'ї, яка виховує дитину з психофізичними порушеннями.....	300
Серебряннікова Є.П. Методики та прийоми подолання дисграфії та дислексії у дітей молодшого шкільного віку.....	307
Сидоренко О.В. Особливості формування мовлення у дітей раннього віку з синдромом Дауна.....	311
Сидоровська І.А. Особливості соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	315
Сороченко К.А. Формування мовлення дітей дошкільного віку зі зниженим слухом.....	320
Тарасюк А.І. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із сенсорною алалією.....	324
Тугай С.Ю. Ключові аспекти логопедичного обстеження молодших школярів з РАС.....	329
Туріщева Л.В. Корекція мислення учнів із затримкою психічного розвитку у процесі конструювання.....	334
Филипова П.С. До питання активізації мовлення у дітей з моторною алалією.....	338

саме від своєчасного та комплексного обстеження й правильно організованої логопедичної допомоги залежить те, чи зможе дитина подолати порушення писемного мовлення, бути успішною в навчанні як у ланці шкільної освіти, так і у наступній ланці освітнього простору.

Список використаних джерел :

1. Лалаева Р.И., Венедиктова Л.В. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников: Учебно-методическое пособие. – СПб.: Союз, 2003. – 224 с.
2. Логопедія. Підручник. За ред. М.К.Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.: іл.
3. Лурия А. Р. Очерки психофизиологии письма / А. Р. Лурия. – М.: АПН РСФСР, 1950.
4. Лысенкова С.Н. Когда легко учиться. М., 1985. – 176 с.
5. Лысенкова С.Н. Методом опережающего обучения. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.: ил.

Сидоренко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Однією з головних проблем розвитку дітей із синдромом Дауна є затримка мовлення. В статті розкриваються особливості мовленнєвого розвитку дітей із синдромом Дауна в ранньому віці. Знання цих особливостей сприятиме рано розпочатій логокорекційній роботі, що в свою чергу дасть можливість більш успішному оволодінню мовленням дитиною з синдромом Дауна.

Ключові слова: синдром Дауна, ранній вік, мовленнєвий розвиток.

Постановка проблеми. Своєчасне формування мовленнєвої функції в онтогенезі забезпечується інтегративною діяльністю мозку, важливого значення набуває нормальне функціонування всіх відділів центральної нервової системи, в тому числі кори головного мозку. Розвиток мовлення у перші роки життя дитини проходить складний шлях і має неповторні особливості. У ньому чітко

відокремлюються етапи, стадії, які тісно пов'язані між собою єдиним діалектичним процесом розвитку. Кожна більш рання стадія розвитку зумовлює оволодіння більш складною, і кожна затримка у проходженні дитиною одного етапу, спричиняє затримку у проходженні наступного, а це означає не тільки затримку формування мовлення, а й затримку психічного розвитку дитини раннього віку в цілому.

Аналіз досліджень і публікацій. Американська дослідниця Л. Кумин вивчала розвиток навичок спілкування в дітей із синдромом Дауна, їх послідовність формування та характерні труднощі.

П. Жиянова в своїх дослідженнях розкриває особливості розвитку малюка та системний підхід до супроводу дитини раннього та дошкільного віку із синдромом Дауна.

Дослідженням мовленнєвого розвитку дітей із синдромом Дауна займалися українські вчені А. Савицький та Р. Ковтун.

Н. Штепа разом із П. Жияновою розробили програму формування мовленнєвих засобів спілкування в дітей із синдромом Дауна, яка на практиці довела свою ефективність.

Мета статті. На основі теоретичного аналізу сучасних досліджень розкрити особливості формування мовлення дітей раннього віку з синдромом Дауна.

Виклад матеріалу дослідження. Малюк оволодіває мовленням під безпосереднім впливом дорослих. Цей процес залежить переважно від достатньої мовленнєвої практики, адекватного соціального і мовленнєвого оточення, від виховання і навчання, які розпочинаються з перших днів життя дитини (Л. Виготський, А. Запорожець, М. Лісіна, Г. Люблінська, В. Мухіна, Д. Ельконін та ін.). Крім того, для розвитку різних психічних функцій, зокрема і мовлення, існують оптимальні, найбільш сприятливі терміни – сензитивні періоди. Відповідно до вчення про сензитивні періоди розвитку мовлення, Л. Виготський підкреслював «якщо дитина до трьох років за якихось причин не засвоїла мовлення й почала оволодівати ним з трирічного віку, то насправді виявиться,

що трирічному малюку буде набагато складніше оволодіти мовленням, у порівнянні з півторарічною дитиною».

Діти з СД мають недоліки розвитку мовлення у вигляді як незначних відставань розвитку мовлення, так і у вигляді затримки. Такі проблеми викликані комбінацією чинників, з яких частина обумовлена проблемами в сприйнятті мовлення, а інша в розвитку пізнавальних навичок, перш за все пов'язаних з сенсомоторним розвитком. Загальні риси відставання в розвитку мовлення – обмежений словниковий запас, що звужує можливості пізнавальної діяльності; складності в засвоєнні граматичних конструкцій; слабкість слухомовленнєвої пам'яті і уваги. Крім того, особливості будови артикуляційного апарату – поєднання малої ротової порожнини, слабкості артикуляційних м'язів, макрогласії і високого піднебіння фізично утруднює формування правильної вимови. Необхідно зазначити, що в процесі формування мовлення діти з синдромом Дауна розвиваються по-різному.

В експресивному мовленні дітей раннього віку переважають атипові вокалізації. В перші шість місяців вони продукують більше не мовленнєвих звуків, ніж мовленнєвих, відмічається зниження інтонаційно-мелодичної виразності вокалізацій, несвоєчасне виникнення або відсутність співучого гуління та лепету. У навичках спілкування спостерігаються як збережені функції, так і порушені. Наприклад, рівень невербальної уваги відповідає їх віку, а також вони можуть вдало спілкуватися за допомогою жестів. Діти виконують прості інструкції, розуміють оточуючих в знайомих обставинах, хоча перші слова з'являються із значною затримкою [1].

За результатами досліджень проведених американською дослідницею Деборою Фідлер та її колегами, 2-3 річні діти з синдромом Дауна демонстрували достатньо високий рівень розвитку функції обробки зорової інформації і сприймання усного мовлення та певне відставання в розвитку загальної моторики та експресивного мовлення [2].

Для таких дітей проблеми в розвитку мовлення часто означає, що вони фактично мають менше можливостей брати участь у спілкуванні. Дорослі

мають тенденцію ставити їм питання, що не вимагають відповідей, а також закінчувати за них речення, не допомагаючи їм сказати самим або не даючи їм для цього досить часу. Це призводить до того, що дитина отримує:

- менше мовного досвіду, який дозволив би їй вивчити нові слова, засвоїти різні структури речення;
- менше практики, яка робила б її мовлення зрозумілішим.

Затримка в розвитку мовлення дітей з синдромом Дауна часто маскує дійсний стан їх мислення, створює враження нижчих пізнавальних здібностей. Проте при виконанні невербальних завдань (класифікація предметів, рахункові операції та ін.) деякі діти з синдромом Дауна можуть показувати ті ж результати, що і інші діти. У формуванні здібності до міркування і вибудовування доказів діти з синдромом Дауна зазнають значні труднощі.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Враховуючи вище зазначені особливості розвитку мовлення дітей із синдромом Дауна та можливість ранньої діагностики порушеного розвитку, можна достатньо рано спланувати і розпочати логокорекційну роботу з формування мовленнєвої функції.

В перспективах, виходячи з факторів розвитку притаманних ранньому віку дитини, а саме, емоційного спілкування з дорослими, маніпуляції з предметами, появи первинної форми ігрової діяльності, враховуючи пластичність мозку дитини раннього віку, а також обов'язкове створення мовленнєвого розвивального оточення, розробити методику формування мовлення дітей раннього віку з синдромом Дауна.

Список використаних джерел:

1. Прядкіна А. А., Турубарова А. В. Стан розробленості проблеми розвитку мовлення в дітей молодшого шкільного віку із синдромом Дауна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2018. Випуск 5. С. 270 – 275.

2. Савицький А.М. Особливості раннього розвитку дітей з синдромом Дауна // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 20(2). С. 178 –185.

3. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред.. М. К. Шеремет. _ К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.

Сидоровська І.А.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ

У статті охарактеризовано особливості соціальної компетентності (мотиваційний, когнітивний, поведінковий та емоційно-оціночний компоненти) дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.

Ключові слова: соціальна компетентність, загальне недорозвинення мовлення, дошкільний вік.

Постановка проблеми. Потреба суспільства в істотній модернізації системи освіти вимагає застосування комплексу підходів в організації всього освітнього процесу і педагогічної діяльності в цілому. Компетентнісний підхід, втілює сьогодні іноваційний процес в освіті і відповідає прийнятій у більшості розвинених країн загальної концепції освітнього стандарту. У спеціальній освіті, де на перший план висувається проблема соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами, їх успішної інтеграції в суспільство (М. Малофєєв, Н. Назарова, Г. Пенін, Л. Шипіцина та ін.) особливу значущість набуває формування і розвиток соціальної компетентності, як одній зі складових процесу соціалізації. Соціальна компетентність, як особова якість людини розглядається в якості міждисциплінарного предмета і аналізується як складне, багатокомпонентне і багатоаспектне явище (І. Зимня, Н. Калініна, J.Mehl, W. Pfingsten, R.Hiich і ін.).

Соціальна компетентність – інтегративна якість особистості, сформована в процесі оволодіння уявленнями і знаннями про соціальну дійсність, активного освоєння соціальних відносин, які є основою побудови і регулювання